

СЭЛЭНГЭ АЙМАГ САНТ СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2023 оны 05 сарын 29 өдөр

Дугаар 75

Цагаантолгой

Бэлчээр, хадлангийн талбай ашиглалтыг зохицуулах журам батлах тухай

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.1.17 заалт, Газрын тухай хуулийн 52, 53 дугаар зүйл, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.1, Монгол Улсын Засгийн газрын 2018 оны “Тариалангийн зарим бүс нутгийг тогтоох тухай” 131 дүгээр тогтоолыг тус тус үндэслэн ТОГТООХ нь:

- Сумын хэмжээнд мөрдүүлэх Бэлчээр, хадлангийн талбай ашиглалтыг зохицуулах журмыг хавсралтаар баталсугай.
- Уг журмыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон зохион байгуулалтын арга хэмжээний төлөвлөгөөг батлан хэрэгжилт, үр дүнд байнгын хяналт тавьж, журмын хэрэгжилтийн талаарх мэдээ, тайланг жил бүрийн эцэст сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд тайлагнаж байхыг сумын Засаг дарга (С.Шижирбаатар)-д үүрэг болгосугай.
- Энэхүү тогтоолын хэрэгжилтэнд хяналт тавьж ажиллахыг сумын Хөдөө, аж ахуй, байгаль орчны бодлогын хороонд даалгасугай.
- Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2019 оны 68 дугаар тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

ДАРГА

Л.АВАРГА

Сант сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын
2023 оны 05 дугаар сарын 29-ний өдрийн
75 дугаар тогтоолын хавсралт

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН САНТ СУМЫН БЭЛЧЭЭР, ХАДЛАНГИЙН ТАЛБАЙ АШИГЛАЛТЫГ ЗОХИЦУУЛАХ ЖУРАМ

Энэхүү журмыг Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль, Газрын тухай хууль, Тариалангийн тухай хууль, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Монгол Улсын Засгийн газрын 2018 оны 131 дүгээр тогтоол (Тариалангийн зарим бус нутгийг тогтоох тухай) болон холбогдох бусад хууль тогтоомж, түүнтэй нийцүүлэн гаргасан орон нутгийн төр, захиргааны байгууллагын эрх зүйн баримт бичгийг үндэслэн сумын нутаг дэвсгэрт бэлчээрийг ашиглаж буй мал бүхий иргэн, малчид, малчдын бүлэг, аж ахуйн нэгж, байгууллага бэлчээр ашиглуулах үйл ажиллагааг зохион байгуулахад энэхүү журмыг дагаж мөрдөнө.

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Нутгийн бэлчээрийг онцлог, бэлчээр ашиглаж ирсэн уламжлалын дагуу зохистой ашиглах, хамгаалах шаардлагыг харгалзан зуслан, намаржааг бүх нийтээрээ, өвөлжөө, хаваржааны газрыг малчдын бүлгээр бүсчлэн хувааж ашиглана.

1.2. Зуслан, намаржаа, өвөлжөө хаваржааны бэлчээр, хадлангийн талбайн нөөцийг хамгаалах, сайжруулах, нөхөн сэргээх, малчдад жигд хүртээмжтэй ашиглуулна.

1.3. Бэлчээрийн даацыг хэтрүүлэхгүй байх дулааны улирлын бэлчээрийг ашиглалтаас түр хугацаагаар чөлөөлөх, ээлж сэлгээтэй ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх үйл ажиллагааг явуулах, ашиглалт багатай бэлчээрийг шинээр эзэмшихэд шаардлагатай арга хэмжээг хэрэгжүүлэх.

Хоёр. Бэлчээр, хадлангийн харилцаа

2.1. Бэлчээр, хадлангийн талбай ашиглуулахад сумын Засаг даргын хулээх уурэг

2.1.1. Тухайн жилийн бэлчээрийн гарц даац чадавхыг харгалзан тодорхой нутаг бэлчээрийг талхагдлаас хамгаалах нөхөн сэргээх зорилгоор иргэдийн саналыг харгалзан өнжөөх, өвөлжөө, хаваржааны газрыг малаас чөлөөлөх мөн бэлчээрийг ашиглах хугацааг тогтоох зэрэг асуудлыг сумын Засаг дарга асуудал боловсруулж шийдвэрлэнэ.

2.1.2. Бэлчээртэй холбоотой хууль тогтоомж, энэхүү журамд заасан зориулалт нөхцлийн дагуу ашиглуулах.

2.1.3. Цаг агаар хүндэрсэн нөхцөлд отрын нөөц бэлчээрийг зохицуулах, бусад аймаг сумын нутаг, тусгай хамгаалалттай газрын бэлчээрийг түр ашиглах гэрээ, хэлцэл хийхэд тусламж дэмжлэг үзүүлж шийдвэрлэх.

2.1.4. Суурин мал маллагаанд буюу хагас эрчимжсэн мал аж ахуйн бэлчээр ашиглуулах харилцааг зохицуулахад газар нутгийн байршил, онцлогийн харгалзан бүсээр тогтоож хилийн цэсийг нарийвчлан тогтоож өгнө.

2.1.5. Бэлчээрийн усан хангамжийг нэмэгдүүлэх, хортон мэрэгч тархсан бэлчээрийн судалгаа гаргаж шаардлагатай арга хэмжээг төлөвлөх, түүнийг хэрэгжүүлэх.

2.1.6. Сумын Засаг дарга, Газрын даамал нар нь тухайн жилийн бэлчээрийн ургацтай хэсгээс хадлан авах бололцоотой газрыг тогтоож, иргэн аж ахуйн нэрж байгууллагын саналыг үндэслэн хуваарилж олгоно.

2.1.7. Малчдын саналын харгалзан малчдын бүлгийг шинэчлэн зохион байгуулах бүлгийн ахлагчийг томилж, сургалт семинар зөвлөгөөнөөр хангах, хамтран ажиллах албан ёсны гэрээ хийх.

2.1.8. Сумын Газрын даамал болон холбогдох мэргэжилтнүүд бэлчээр ашиглах талаар иргэдээс санал авч санаалаа тухайн жилийн Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд тусгуулж ИТХ-аар батлуулан мөрдөж ажиллах.

2.1.9. Малчид, малчдын бүлгийн хамтран ажиллах үйл ажиллагааг бэхжүүлэн бэлчээр усаа хамгаалах, бүтээгдэхүүнээ боловсруулах, борлуулах талаар хамтран ажилладаг нэгж болгон төлөвшүүлэхэд орон нутгийн төр захирагааны байгууллага малчдын оролцоог нэмэгдүүлэх ажил зохион байгуулж хэрэгжүүлнэ.

2.1.10. Бэлчээр ашиглах явцад бэлчээр ашиглалтын харилцаанд оролцогчдын зүгээс тавьсан санал хүсэлт, шаардлагыг хууль тогтоомжид нийцүүлэн тухай бүрт нь шийдвэрлэх.

2.1.11. Бэлчээрийн мониторинг хийж чадавхын үнэлгээ гаргах, цаашид авах арга хэмжээг төлөвлөхөд мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө өгөх, бодит туслалцаа үзүүлэх.

2.2. Бэлчээр, хадлангийн талбайн ашиглахад мал бүхий иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, малчдын хулээх үүрэг

2.2.1. Бэлчээрт зөвшөөрөлгүй мал орж ирсэн дайрч өнгөрөхдөө удаан хугацаагаар малаа байлгасан бусад хэлбэрээр тогтоосон журам зөрчсөн үйлдлийг таслан зогсоохыг шаардах, шаардлагыг үл биелүүлбэл сум багийн Засаг дарга болон холбогдох мэргэжилтэнд мэдэгдэж зөрчлийг арилгуулах арга хэмжээ авахуулах.

2.2.2. Тухайн бэлчээрт байгаа байгалийн баялаг, ан амьтан хамгаалах, амьдрах орчин нөхцөлийг хангах.

2.2.3. Бэлчээрийн ерөнхий хуваарийн дагуу бэлчээрийг ашиглах, түүнийг хэрэгжүүлнэ.

2.2.4. Өвөлжөөний бэлчээрийг малчин өрх дангаар ашиглаж болно. Гэхдээ ашиглах бэлчээрээ ойрын, алсын, нөөц гэсэн жижиг хуваарийн дагуу ашиглана.

2.2.5. Нийтээр ашиглах хаваржаа, намаржаа, зуслангийн бэлчээрийг малчдын хуучин дадаж хэвшсэн хэв шинж, бэлчээрийн даац, сумын Засаг даргын

шийдвэрийг хүндэтгэн авч үзэж, түүнийг өөрийн мал маллагааны арга барилтай хослуулна.

2.2.6.Өвөлжөөний бэлчээрийг зөвхөн малчдын бүлгээр ашиглана. Малчдын бүлэг нь дотроо ахлагчтай байх ба түүнийг өөрсдөө санал хураан шийдвэрлэсэн байна.

2.2.7.Байгалийн гамшигт үзэгдэл тохиолдсон нөхцөлд тухайн малчны бүлгийн бэлчээрт мал оруулахыг сумын Засаг дарга, малчдын бүлгийн олонхтой хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

2.2.8.Сумын малчид болон мал бүхий иргэд хаврын тариалалт, намрын ургац хураалтын ажил дуусгавар болох хугацаанд малыг нэгдсэн хариулгатай болгох.

Гурав. Хадлангийн газрын ашиглуулах, хамгаалах талаар авах арга хэмжээ

3.1.Хадлангийн талбайг усалгаатай болгох, хамгаалах, бордох, ойн зурvas байгуулах зэргээр өөрийн хүч хөрөнгөөр сайжруулалт хийж, ургацыг нь тогтвортой дээшлүүлэх хүсэлт гаргасан иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагад сумын Засаг дарга уг талбайг нь эзэмшүүлж болно.

3.2.Сумын Засаг дарга, газрын даамал нар нь хадлан авах бололцоотой газрыг тогтоож, иргэн аж ахуйн нэгж байгууллагын саналыг үндэслэн хуваарилж, түүний хэрэгжилтийг багийн Засаг дарга нар зохион байгуулна.

3.3.Иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллага сумын Засаг даргатай тохиролцон бэлчээрийн зохих ургацтай хэсгийг хадлангийн талбайд ашиглаж болно. Энэ нь газрын нэгдмэл сангийн ангилалд бүртгэгдсэн хадлангийн газарт хамаарахгүй.

Дөрөв. Хориглох зүйл

4.1.Бэлчээр ашиглалтын харилцаанд оролцогчид өөрийн эзэмшлийн өвөлжөө, хаваржааны газар болон бэлчээр нутгийн гаднын харьяалалтай иргэн аж ахуйн нэгжид эзэмшүүлэх, ашиглуулахыг хориглоно.

4.2.Газар ашиглалтын төлөвлөгөөгөөр бэлчээрийн өрөнхий хуваарыт тусгагдан батлагдсан бэлчээрийг ашиглах, намар бэлчээрийг ашиглахдаа хил залгаа бусдын өвөлжөө, хаваржааны нутагт мал бэлчээхгүй байх.

4.3.Тариалангийн болон төмс, хүнсний ногооны тариалсан талбайд малаа оруулж бэлчээхийг хориглох.

4.4.Улсын чанартай авто замын дагуу болон тариалангийн талбайд 500м ойр сумын төв орчмын бэлчээрт шинээр өвөлжөөний газар олгохыг хориглоно.

4.5.Хөдөөгийн малчин өрх сумын төвийн А цэгээс 3 км-ээс ойр зайд намаржихгүй байх.

4.6. Гахайг бэлчээр, хадлангийн талбайд бэлчээхийг хориглоно.

4.7. Малчид, мал бүхий иргэд малын бэлчээр хааж ойн санд ойр болон уулын орой дээр зусахыг хориглоно.

Тав. Бэлчээр ашиглах журмаар хүлээх үүргээ зөрчсөн тохиолдолд хүлээх хариуцлага

5.1. Энэхүү журмыг батлагдсан өдрөөс эхлэн хэрэгжилтэд хяналт тавьж, гарсан зөрчлийг арилгуулж ажиллахыг сумын Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч хүлээнэ.

5.2. Доройтсон бэлчээрийг чөлөөлөх, бэлчээр сэлгэх, өнжөөх талаар ИТХ-аас гаргасан шийдвэрийг зөрчих, заасан бэлчээрийг чөлөөлөх хугацааг 3-аас дээш хоногоор хэтрүүлбэл бэлчээр нөхөн сэргээх арга хэмжээнд саад учруулсан, сүйтгэсэн хохирлыг барагдуулах үүднээс Газрын тухай хуулийн үндэслэн малын тоо толгойг харгалзан торгуулийн арга хэмжээ авна.

5.3. Бэлчээрт учирсан хохирлыг тооцоходоо Газрын харилцаа, геодези зураг зүйн газар (ГХГЗЗГ)-аас баталсан аргачлалыг баримтлан тооцно. (нэг хонь хоногт бэлчээрээс идэх өвс 1,6 кг бэлчээрээс идсэн өвсний нийт хэмжээ, өвсний орон нутгийн зах зээлийн үнэ зэрэг бодит мэдээллийг ашиглан хонин толгойд шилжүүлэхдээ тэмээ-5, адuu-7, үхэр-6, хонь-1, ямаа-1,5 хонин толгойгоор тооцно)

5.4. Энэхүү журмыг зөрчсөн тохиолдолд Зөрчлийн тухай хуулийн холбогдох заалтын дагуу хариуцлага тооцно.

Зургаа. Бусад зүйл

6.1. Энэхүү журмаар зохицуулагдаагүй асуудлаар маргаан үүсвэл Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу шийдвэрлүүлнэ.

Долоо. Журмыг хүчин төгөлдөр болгох

7.1. Энэхүү журмыг сумын ИТХ-аар хэлэлцэн баталж хугацааг зааж хэрэгжүүлнэ.

_____oOo_____